

**This is an electronic reprint of the original article.
This reprint *may differ* from the original in pagination and typographic detail.**

Author(s): Karkulehto, Sanna

Title: Sitaattien niukoista saloista joukkoistetuksi sitaattiverkkopankiksi?

Year: 2016

Version:

Please cite the original version:

Karkulehto, S. (2016, 72). Sitaattien niukoista saloista joukkoistetuksi sitaattiverkkopankiksi?. *Kaltio*, (6). <http://kaltio.fi/verkkoartikkeli/kirjat/sitaattien-niukoista-saloista-joukkoistetuksi-sitaattiverkkopankiksi/>

All material supplied via JYX is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all or part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorised user.

Sitaattien niukoista saloista joukkoistetuksi sitaattiverkkopankiksi?

Hieman heikosti muistamani anekdootin mukaan erään helsinkiläisen kulttuurihenkilön vihjaillessa erälle oululaiselle kulttuuritoimittajalle siitä, miten tämä valitsi kerran Finlandia-voittajaksi erään oululaislähtöisen kirjailijan siksi, että kirjailija oli lähtöisin Oulusta, oululainen kulttuuritoimittaja oli letkauttanut takaisin, että meillä oululaisilla on tapana vetää aina kotiin päin.

Kyseinen ”vetää kotiin päin” -sutkaus on Suomessa erittäin yleinen sanonta. Se on niin yleinen, että esimerkiksi Google löytää sitä haettaessa 0,29 sekunnissa yhteensä 370 000 tulosta. Pikainen googletus ei kuitenkaan kerro, onko kulttuuritoimittajan sutkauksella kaunokirjallista taustaa tai esikuvaa, mitä suorastaan toivoisin siksi, että sellainen olisi sopinut kyseiseen käyttöyhteyteen mitä mainioimmin.

Suomalainen kulttuuri on täynnä erilaisia sananparsia, ilmauksia ja käsitteitä, jotka juontavat juurensa kaunokirjallisuuteen, ja ”vetää kotiin päin” voisi hyvin olla yksi niistä. En saa silti millään päähäni, onko kyseistä sanontaa käytetty merkille pantavalla tavalla jossain kaunokirjallisessa teoksessa vai ei. Eikä Googlekaan näytä sopivia osumia. Vastauksen löytääkseni joutuisin siis kertaamaan aimo annoksen kotimaista kaunokirjallisuutta.

Olisiko sanonnan mahdollisen kaunokirjallisen alkuperän tarkistamiseksi mitään kätevämpää keinoa? Mikä neuvoksi, kun Googlekaan ei auta? Oululaistaustaisten **Tuula Uusi-Hallilan** ja **Anne Helttusen** teos *Sitaattien salat* pyrkii vastaamaan näihin kysymyksiin. Tekijöiden mukaan teoksen tavoitteena on kartoittaa kaunokirjallisuudesta yleiseen käyttöön lainattuja sanontoja, sananparsia, ilmauksia ja käsitteitä sekä selittää niiden taustoja, käyttöyhteyksiä ja merkityksiä.

Hakuteos vai yllätysten kätkö

Tartun Uusi-Hallilan ja Helttusen teokseen sekä oman ammattini että kirjan tekijöiden ammatin puolesta uteliaana lukijana: Mitä pitkän linjan äidinkielen ja kirjallisuuden opettajan ja Äidinkielen opettajain liiton toiminnanjohtajan mielestä olisi syytä tietää suomalaisesta kaunokirjallisuudesta sekä sieltä yleiseen käyttöön levinneistä käsitteistä tai sanonnoista? Mahtaako oma näkemykseni olla tekijöiden kanssa yhtenevä? Pitäydytäänkö teoksen sitaattiesittelyissä tunnetuissa klassikoissa, vai löydänkö yllätyksiä? Opinko kenties jotain uutta? Toisaalta sekin kiinnostaa, miksi tekijät ovat päättäneet laatia kirjan, joka koostuu lyhyehköistä tietoiskumaisista katsauksista kotimaisen kaunokirjallisuuden erinäisistä lausumista, ilmiöistä, käsitteistä ja henkilöhahmoista.

Esipuheen mukaan teoksen tavoitteena on toimia apuna niille, joille tietyt kulttuurissamme käytetyt viitteet kirjallisuuteen eivät ole tuttuja eivätkä avaudu uusissa käyttöyhteyksissään. Ilmeisesti teoksen on siis määrä toimia tällöin eräänlaisena hakuteoksena, jonka avulla uteliaat ja tiedonjanoiset voisivat selvittää heille tuntemattomien sanontojen ja ilmausten mahdollisia kaunokirjallisia alkuperiä.

Reilut 80 hakusanaa ja niistä laaditut katsaukset saattavat äkkiseltään tuntua tähän tehtävään varsin kattavalta otokselta, mutta käytäntö osoittaa nopeasti, että hakuteokseksi *Sitaattien salat* on liian niukka. Jo muutama klassikkoteos sisältää niin useita kuolemattomia sitaatteja, lauseita ja henkilöitä, että käsiteltävä kaunokirjallisuus jää teoksessa väistämättä vähäiseksi. Parisataasivuisesta kirjasta on hankala laatia mitään kaunokirjallisten viitteiden ensyklopedista aarrearkkua.

Teoksen toisena tavoitteena on ilahduttaa ja yllättää sellaisia lukijoita, joille sanontojen ja ilmausten alkuperä sekä merkitykset ovat kohtalaisen hyvin tiedossa. Kolmanneksi tekijät uskovat kirjallisuuden lentävien lauseiden tuntemuksen lisäävän kulttuurista ymmärrystä. Nämä tavoitteet teos saavuttaa paremmin. Löytämisen riemu toteutuu sekä sellaisten viitteiden osalta, joita toivoo ja odottaa kirjasta löytävänsä, että sellaisten osalta, jotka yllättävät.

Uskoisin, että teoksessa asiantuntevasti mutta samalla mukavan vetävästi kirjoitetut, sitaatteja esittelevät tausta-artikkelit tai -katsaukset voivat myös innostaa lukemaan itse alkuteoksia. *Sitaattien saloilla* voisi olla käyttöpotentiaalia esimerkiksi koulujen äidinkielen ja kirjallisuuden tunneilla. Kun yleinen lukeneisuus valtakunnassa vähenee ja kaunokirjallinen yleistietämys ohenee, tarvitaan tämänkaltaisia teoksia. Yhtäältä ne ylläpitävät ymmärrystä tekstienvälisten viittausten alkuperästä sekä merkityksestä ja toisaalta toivon mukaan rohkaisevat myös tarttumaan itse alkuteoksiin ja perehtymään niihin syvällisemmin.

Joukkovoimalla lisää saloja julki

Vaikka *Sitaattien salat* on asiantuntevasti laadittu ja positiivisesti yllättävä teos, en silti pääse yli siitä, että se jää niukaksi. Kiinnostavaa kuitenkin on se, että niukkuuden vaikutukset ovat kahtalaiset: Se, etteivät tekijät ole saaneet koottua mukaan likikään sitä sitaattien ja viitteiden kirjoa, jota itse mielessään pyörittelee teosta lukiessaan, sekä vähän ärsyttää että hieman hivelee. Ärsyttävää se on siksi, etteivät kaikki omat suosikki- ja inhokkiviittaukset löydy teoksesta, ja hivelevää siksi, että näin voi kuvitella oman kaunokirjallisen tietämyksensä olevan huomattavan mittavaa ja laajaa.

Tässä mielessä *Sitaattien salat* suorastaan huutaa jatko-osien perään. Ja koska kirja inspiroi lukijoita pohtimaan sitaatteja myös lisää, tekijöiden ei edes tarvitsisi tehdä jatko-osia itse. Sen sijaan he voisivat antaa muiden päteä ja loistaa tiedoillaan. Kirjasta kannattaisi laajentaa sellaiseksi hankkeeksi, jossa tiedontuotanto joukkoistettaisiin ja jossa kuka tahansa voisi osoittaa oman kaunokirjallisen tietämyksensä laatua ja määrää. Tällainen joukkoistettu hanke toimisi parhaiten verkossa.

Nyt tarvittaisiin siis verkkoon ”Sitaattien salat” -sivusto tai virtuaalinen sitaattipankki, jota kuka tahansa voisi täydentää. Sivustolla voisi olla kevyt ylläpitojärjestelmä ja asiantuntijoista koostuva toimituskunta, joka säännöllisin väliajoin tarkistaisi uusien, sivustolle tarjottujen kirjallisten viitteiden tai hakusanojen sekä niiden tausta-artikkeleissa esitettyjen tietojen paikkansapitävyyden.

Olisiko esimerkiksi teoksen kustantaneella Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralla, monimuotoista suomalaista kulttuuria ja kulttuuriperintöä edistävällä organisaatiolla, intressiä kehittää ja ylläpitää tällaista jatkuvasti kasvavaa tietovarantoa? Haastan suomalaiset kirjallisuusihmiset ja kulttuuritoimijat pohtimaan tehtävää yhdessä.

Entä onko alussa viittaamalla ”vetää kotiin päin” -sanonnalla olemassa kaunokirjallinen taustansa? Koska Google ei arvoituksen ratkaisemissa auta, siihen saa vastauksen vain lukemalla aimo annoksen kirjallisuutta – tai selaamalla *Sitaattien salat* -teosta.

[Sanna Karkulehto](#) on kirjallisuuden professori Jyväskylän yliopistossa, kotipaikka Oulu.

Tuula Uusi-Hallila & Anne Helttunen: *Sitaattien salat*. Mitä jokaisen tulee tietää suomalaisesta kirjallisuudesta. SKS 2016.